

Arie Jan Hoorweg (1868 – 1937), “de ziel der tuberculosebestrijding in Zeeland”

Cobi Hoorweg, met medewerking van Welmoet van Rijen – de Bruijn (kleindochter van Arie Jan) en haar tante Elly Hoorweg (dochter van Arie Jan)

Arie Jan Hoorweg, zoon van Dr. Jan Leendert en Anna Hestrea Lamberdina Terwogt, werd geboren op 6 november 1868 te Utrecht als tweede kind en eerste zoon in een gezin van vijf kinderen.

Hij volgde de RijksHBS in Utrecht en studeerde daarna geneeskunde aan de universiteit. Na zijn artsexamen (8 februari 1895) vestigde hij zich in juli 1895 als huisarts in Middelburg, waar hij een zeer vooraanstaand lid werd van de Zeeuwse Artsenkring afdeling Walcheren. Door voordrachten en demonstraties bracht Arie zijn nog niet gespecialiseerde collega's in contact met de mogelijkheden van de moderne geneeskunde en introduceerde hij nieuwe onderzoeksmethoden, o.a. van het bloed.

Zijn eerste vrouw, **Pieterella Gerharda Geill** is geboren in Nisse op 15 december 1871, dochter van Jan Adam Geill (eveneens huisarts) en Berendina (van) Zadelhoff. Op 21 juni 1892 had zij in Utrecht het tandmeesterexamen afgelegd en zij werkte als tandarts in Middelburg. Pieterella was een ernstig hartpatiënte van Arie Jan, met een slechte prognose. Hij wilde haar nog wat geluk schenken. Uit het huwelijk, dat voltrokken werd in Nisse op 22 september 1897, werden geen kinderen geboren.

Op politiek gebied was Arie Jan ook actief, als mede-oprichter van een onderafdeling van de pas opgerichte SDAP in Middelburg, begin 1900.

Na het overlijden van zijn vrouw op 27 maart 1904 verhuisde hij in oktober 1904 naar Heinkenszand, waar hij zich ook als huisarts vestigde. Bij zijn vertrek uit Middelburg werd hij door de voorzitter van de Afdeling Walcheren toegesproken. Hij noemde zijn vertrek een groot en ernstig verlies voor de afdeling. (Door de verhuizing kon hij geen lid blijven van de Zeeuwse Artsenkring Afdeling Walcheren). Het hield Arie Jan echter niet tegen nog veel voordrachten en demonstraties te geven; o.a. in 1912 hield hij een voordracht over onderzoek naar kindersterfte.

Door de vele tuberculosegevallen in zijn praktijk verdiepte hij zich steeds meer in deze problematiek. Hij werd correspondent over Zuid Beverland van het Nederlandsch Centraal Comité (het huidige tuberculosefonds) en secretaris van de provinciale Zeeuwsche vereeniging "Het Groene Kruis" (1909). En hij was betrokken bij de oprichting van het Zeehospitium Zonneveld in Oostkapelle, vlakbij Domburg (5 febr. 1909): een sanatorium voor kinderen met bot/gewricht-tbc. (In 1929 heeft hij daarover een artikel geschreven in het blad *Ons Zeeland*, nr. 44). In 1914 trad hij toe tot het bestuur (bron: Zonneveld 1909-1984).

Arie Jan verrichtte veel pionierswerk, o.a. met Dr. Berdenis van Berlekom uit Middelburg en Dr. Duyvis uit Vlissingen. Hij oriënteerde zich in sanatoria in Holland en zelfs in Zwitserland. Het leidde tot de oprichting van de Provinciale Zeeuwse Vereeniging tot bestrijding van de Tuberculose (Middelburg 7 mei 1913), waar hij secretaris van werd.

Veel mensen in Heinkenszand werden door hem pro deo behandeld, want de boerenbevolking was arm. Dat resulteerde in 'betalen in natura', te weten: levende kippen, die geregeld afgeleverd werden op de stoep voor zijn huis.

Op 20 oktober 1913 hertrouwde hij in Heinkenszand met **Pieterella Jacomina Maria Andrika WISSE**, geboren in Ellewoutsdijk op 2 nov. 1891, † Heemstede 28 juni 1977, dochter van Ary Willem Wisse en Pieterella Maria Pattist. Ook nu heeft Arie Jan zijn vrouw via zijn werk leren kennen: “Pietje” Wisse verzorgde haar zieke moeder en na haar moeders overlijden zijn zij getrouwd.

Uit het tweede huwelijk worden geboren:

1. Piet Gerard, volgt Ia.
2. Hestrea Pieterella, volgt Ib.
3. Elly, volgt Ic.

Ia. Piet Gerard HOORWEG, geb. Heinkenszand 3 aug. 1914, internist te Amsterdam, bestuurslid AZUA, bouwgemachtigde AMC, † Amsterdam 22 sept. 1999, tr. Hilversum 16 mei 1942 **Johanna Clara Caroline Louise GUNNING**, geb. Hilversum 3 mei 1918. Uit dit huwelijk: 3 dochters en 1 zoon.

Ib. Hestrea Pieterella HOORWEG, geb. Heinkenszand 14 juni 1916, overl. Haarlem 8 april 2010, tr. Heemstede 15 juni 1938 **Constantijn Assuerus DE BRUIJN VAN MELISEN MARIEKERKE**, geb. Pekalongan, Java 19 juli 1913, technisch medewerker bij KLM en Fokker Vliegtuigfabrieken, † Tijnje, Fr. 4 okt. 1988, zn. van Johan Willem de Bruijn van Melis- en Mariekerke en Wilhelmina Cornelia Maria Sprenger. Uit dit huwelijk: 2 zonen en 4 dochters.

Ic. Elly HOORWEG, geb. Heinkenszand 29 jan. 1921, tr. Apeldoorn 13 febr. 1946 **Anton Paul NOLEN**, internist, † Heemstede 27 dec. 2005. Uit dit huwelijk: 2 zonen.

Gevestigd in Heinkenszand benoemde de PZV hem op 5 mei 1922 officieel tot TBC arts van de PZV en met ingang van 30 september 1922 tot leider districts consultatiebureau arts (- 1933), waarna hij verhuisde naar Middelburg en weer lid werd van de Artsenkring afd. Walcheren.

Voorafgaand aan zijn benoeming ontstond in februari 1919 een discussie over de oprichting van een apart TBC consultatiebureau te Middelburg, waartegen veel weerstand was. In december 1919 werd het plan opnieuw ingediend, maar weer op de lange baan geschoven. Vervolgens richtte men zich tot de Godshuizen*. De Godshuizen kochten in 1920 de op het Noordbolwerk gelegen Theetuin aan en verbouwden dit tot tuberculosepaviljoen. Arie Jan Hoorweg werd in het voorjaar van 1923 als TBC specialist verbonden aan het Gasthuis (tot 1931).

Veruit zijn meeste werk bestond uit het opsporen van nieuwe gevallen van tuberculose; werk dat poliklinisch op vele plaatsen in de provincie moest worden gedaan. Op praktisch ieder eiland (bruggen waren er toen nog niet, op de verbinding van Walcheren naar Zuid-Beveland na) richtte hij consultatiebureaus op, waar hij zelf spreekuur ging houden.

Dat hield in dat hij, tot op de laatste dag van zijn werkzame leven, iedere dag op stap moest. 's Morgens vroeg op de fiets, donkerblauwe cape om, zwarte hoed op, zwarte rijglaarzen aan. Op de fiets dus naar het station, vandaar met de trein naar het punt waar de pont vertrok. Dan met de pont naar een van de eilanden en vandaar weer met de fiets verder naar het dorp waar hij spreekuur hield. Ook 's winters met sneeuw, ijs en mist (dan voer de pont niet...). Naast deze pionierstaak bleef hij als actief lid van de Afdeling Walcheren regelmatig voordrachten en patiëntendemonstraties houden.

Op 17 december 1934 werd hij ter gelegenheid van zijn 40-jarig artsjubileum benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje Nassau, en werd lid van Het Bestuur der Vereeniging van Leden der Nederlandsche Ridderorden.

Op 1 juli 1937 stopte hij als leider district consultatie arts en verhuisde naar Heemstede waar hij één week na de verhuizing, op 27 juli 1937, op 68-jarige leeftijd overleed.

Woonadressen :

1885-1904 Dwarskaai G 106, Lange Burg C 102, Dam Noordzijde N 5, te Middelburg

1904-1922 Clara's pad, Heinkenszand

Het huis aan het Clara's pad werd in 1904 of 1908 gebouwd in opdracht van Arie Jan; bij de oplevering bleek de trap naar de tweede verdieping te ontbreken. Vanaf het moment dat Arie Jan in het huis ging wonen tot aan de dag van vandaag is het altijd "het huis van de dokter" gebleven.

1922-1937 Noord. Bolwerk M 231, Villa Anna, huidige nummer 17 te Middelburg

1937 Pieter de Hooghstraat 7, Heemstede

* Godshuizen ontstonden aanvankelijk als hospitalen aan de stadspoorten, waar arme passanten of kloosterlingen onderdak konden krijgen, soms voor één nacht, wanneer de stadspoorten al gesloten waren. Langzamerhand kregen ze meer functies, zodat onder de noemer godshuizen ook begijnhoven, ziekenhuizen, leprozenhuizen, pesthuizen, oude-mannen- en vrouwenhuizen, proveniershuizen, vondelinghuizen en weeshuizen konden geteld worden.

Naarmate de steden ontstaan en zich uitbreiden, wordt het aantal godshuizen in de steden zelf ook steeds talrijker. Onder meer als gevolg van de Reformatie en de godsdienstoorlogen wordt hun financiële positie vanaf de 16e eeuw echter steeds moeilijker. Het verscherpte sociale klimaat en de groeiende armoede droegen er in de 16e eeuw verder toe bij dat de selectie steeds strenger werd, en men zich meer en meer ging toeleggen op meest behoeftigen, de zieken. Daardoor wordt het gasthuis ook meer en meer aangezien als hospitaal of ziekenhuis - ook vandaag worden ziekenhuizen nog vaak gasthuis genoemd. De term *godshuis* wordt veeleer synoniem van ouderlingenhuis of hospice. (Sinds een aantal jaren wordt de term *hospice* gebruikt als zorginstelling voor terminale zieken).

Bron: Wikipedia

Gezelschap in de tuin van een huis aan de Dwarskaai, v.l.n.r.: dr. A.J. Hoorweg, mevr. H. Geille, mevrouw Formine, dr. Mourits van Selms, Keetje de Schutter en Keetje van Sluijs. 26/08/1902 - 26/08/1902

1 foto, , digitaal

locatieaanduiding: Middelburg, Dwarskaai

Zeeuws Archief / S.J. Hendrikse / Beeld en geluid (atlas Zeeuws Archief na 2000), cat.nr. BG-0480-04